

Høringsuttalelse til rusreformen fra Stiftelsen CRUX

Stiftelsen CRUX er en landsomfattende ideell, diakonal aktør som leverer helse- og omsorgstjenester på feltene barnevern, psykisk helsevern, psykisk utviklingshemmede, rusbehandling (TSB) og oppfølgingstjenester. Vårt formål er å stå opp for mennesker i sårbare og utfordrende livssituasjoner så de kan oppleve trygghet og nå sine mål.

Vi ønsker her å gi våre innspill basert på vår kompetanse og erfaring fra arbeid med målgruppen.

Oppsummering og anbefaling

Stiftelsen CRUX støtter:

- at bruk og besittelse av narkotika ikke skal legaliseres.
- at reaksjonene ikke lenger skal være en kriminalpolitisk oppgave, men en oppgave for helse- og sosialtjenester gjennom avkriminalisering.

Vi gir honnør til regjeringens initiativ og til rusreformutvalgets grundighet i et anliggende som har avgjørende betydning for så mange i utsatte livssituasjoner i vårt samfunn. Samtidig ønsker vi å gi noen innspill til det vi ser bør styrkes når avkriminalisering skal tre i kraft.

Hva bør styrkes når reformen trer i kraft?

Behovet for opplysning

Det finnes begrunnede bekymringer for at folk flest og unge mennesker vil forstå avkriminaliseringen som en legalisering. I bekymringen ligger det at folk kan feil-oppfatte avkriminaliseringen som myndighetenes erkjennelse av at narkotika ikke lenger er så farlig som tidligere antatt, og at det derfor er «fritt frem» og lovlig.

Stiftelsen CRUX anbefaler derfor regjeringen å sette inn omfattende opplysning for å avklare forskjellene på legalisering og avkriminalisering, samt å gi kunnskapsbasert informasjon om rusmidlenes effekter, utvikling av avhengighet og hvordan man kan få hjelp.

Løpende evaluering

I likhet med rusreformutvalgets anbefaling, er CRUX opptatt av at myndighetene tar ansvar for å nøye overvåke utviklingen etter at avkriminaliseringen har trått i kraft. Overvåkingen bør omfatte:

- Registrering av eventuell økning eller nedgang i bruk av illegale rusmidler. Ved betydelig økning, må det settes inn hensiktsmessige mer-tiltak som kan begrunnes i relevant forskning.
- Å sørge for at systemene for relevant helsehjelp er tilstrekkelig og fungerer etter hensikten, slik at alle får et reelt tilbud om helsehjelp.

Reelle tilbud om helsehjelp

Vi forutsetter at det gjøres en betydelig investering i helse- og oppfølgingstilbudene som følge av rusreformen, slik at de som ønsker det får rask hjelp og adekvate tilbud med sammenhengende forløp.

Når den enkelte borger skal settes i sentrum for helsehjelp, må det være til stede en bred vifte av tilbud som kan matche brukernes uttrykte behov. I tråd med føringer for pakkeforløpet, bør forståelsen av behandling utvides til å omfatte brukernes behov for et sammenhengende forløp; før, under og etter institusjonsopphold (rus, psykisk helse, fengsel). Det finnes nå ryddige og gode ordninger for henvisninger til spesialisthelsetjenester som også har forutsigbar rammefinansiering. De samme gode ordninger er ikke tilstede for oppfølging før, og særlig etter institusjonsopphold. Dette er medvirkende til at terskelen ut fra institusjon er høy for mange, hvilket medfører omfattende glippsone-problematikk og tilbakefall. Oppfølging etter fengsel, rusbehandling og institusjonsopphold må styrkes med bærekraftig finansiering.

Utover å motta helsehjelp i polikliniske timetilbud, har mange sammensatte behov for støtte, på helt grunnleggende områder; meningsfull aktivitet/arbeid/utdanning, støttende fellesskap/nettverksbygging, oversikt i økonomien, bolig. Mange vil ha behov for støtte fra flere instanser over tid, hvilket vil være meget krevende å koordinere for den hjelpetrequende alene. Regjeringen bør vurdere å innføre en lov som gir individer i målgruppen for rusreformen, krav på å ha helhet og sammenheng i deres hjelp fra stat og kommune. Herunder er individuell plan og ansvarsgrupper relevante tiltak jfr. samhandlingsreformen.

Betydningen av ideell sektor

Ideell sektor er kjent for å etablere tilbud for utsatte grupper. Innslagene av frivillige i ideell sektor skaper engasjement, solidaritet, bygger broer mellom ulike grupper i samfunnet, og forankrer kontakt til lokalsamfunnene. En styrking av ideelle organisasjoner, også gjennom offentlige tilskuddsordninger, er nødvendig for å få til rekruttering til trygge fellesskap og sosiale alternative nettverk innen fritid, idrett, kultur, etc. Dette vil ha stor betydning for å redusere tilbakefall.

Stat og kommune bør i større grad legge til rette for samarbeid med ideelle organisasjoner som kan dokumentere kunnskap og metoder for å følge opp målgruppen med en helhetlig tilnærming.

Prioritere barn og unge på vei inn i rus

Etter vårt skjønn bør reformens profil styrkes, slik at det legges til rette for en tettere oppfølging av barn og unge som er på vei inn i rusadferd. Samtidig må den gi klare signaler til samfunnet om at bruk av narkotika til rekreasjon fortsatt er uønsket og ulovlig. For at barn og unge med rusutfordringer skal få en individuelt tilpasset og forpliktende oppfølging, må et allerede presset barnevern og kommunens øvrige hjelpeapparat tilføres ekstra økonomiske og personellmessige ressurser.

Tilbud til barn som allerede ruser seg

Fra enkelte hold er det reist kritikk til at det ikke finnes tilbud for barn som ruser seg. Myndighetene bør prioritere rask respons og egnet oppfølging for barn og unge i rådgivningsenheten og de videre tiltak.

Gode rollemodeller/erfaringskonsulenter kan med bakgrunn i egne levde liv være viktige i rådgivningsenheten for å bedre nå frem til de unge, motivere og vise at det nytter, - at det er håp. Videre kan det tilbys kurs i avhengighets-forståelse som med fordel kan avholdes av fagfolk og erfaringskonsulenter, sammen.

CRUX ber regjeringen være særlig oppmerksomme på at det kan bli behov for å både styrke det kommunale barnevernets muligheter til å sette inn hjelpetiltak overfor hjemmet, samt muligheter for tvangstiltak der barnets behandlingsbehov tilsier dette.

Unge voksne - ettervern

CRUX anbefaler at unge opp til minimum 25 år sikres tettere oppfølging enn det som legges opp til i rusreform-utvalgets modell. Dette er i tråd med CRUX sine egne erfaringer med unge voksne med rusvansker, og knytter an til nyere forskning som tilsier at hjernen ikke er ferdigutviklet før 25 års alder ved normal utvikling. Unge voksne som ikke svarer, eller møter opp hos rådgivningsenheten, må derfor oppsøkes mer aktivt for å få til dialog, bygge allianser og finne muligheter for en positiv utvikling.

Begrunnelser for støtte til rusreformen

Tidligere helse- og sosialfaglig innsats

Gjennom avkriminaliseringen og den foreslåtte modellen, gjøres helse og sosialsektoren ansvarlig for å tilby og sette inn tidligere innsats.

Når bruk av narkotika ikke lenger er straffbart, kan det også senke terskelen for mange til å selv oppsøke hjelp tidligere. Sanksjoner er et dårlig utgangspunkt for å samtale og hjelpe. Tidlig innsats kan forebygge mange år med uhelse og samfunnsmessige omkostninger. På sikt kan en slik samlet innsats gi store samfunnsgevinster.

Verdighet i ruspolitikken

Det er uverdigg for et sivilisert samfunn å straffe mennesker, som primært skader seg selv ved bruk av rusmidler. Her anser CRUX i særdeleshet fengselsstraff, lovens strengeste virkemiddel, som uforholdsmessig og uhensiktsmessig.

Som utvalgets utredning også bekrefter, rammer straffen sosialt skjevt, slik at det er mennesker med flest sårbarhetsfaktorer som påføres straffegjennomføring og dens konsekvenser.

Forskning viser at brottsparten med alvorlige rusproblemer har levd liv under krevende, til dels traumatiske omstendigheter, ofte helt fra barnsbein. De har levd med opplevelser av stigmatisering, utstøtning og nederlag. Ytterligere politiforfølgelse, fengsels- eller bøte-straff kan forsterke eller opprettholde marginaliseringen og lidelse for dem det gjelder.

Unge mennesker som står i grenseland for rusavhengighet, påføres skam, stigma og tap av viktige muligheter til å bygge gode voksenliv og karrierer, ved å bli straffet.

Kunnskapsbasert ruspolitikk

Stiftelsen CRUX ønsker en kunnskapsbasert ruspolitikk. Rusreformutvalget har vært bredt, tverrfaglig sammensatt med ulike former for bruker-representasjon og fagfolk. Utvalgets medlemmer har ulike syn på avkriminalisering, slik det har fremkommet i rapporten, i media og på konferanser. Det har vært uvanlig gode muligheter til å fremme empiri som underbygger forskjellige syn. Konklusjonen er at det ikke finnes empiri som viser at straff har preventiv effekt på rusbruk. Det kan heller ikke dokumenteres at bruk av rusmidler vil øke

ved avkriminalisering. CRUX mener at dette i seg selv er gode grunner til å slutte å straffe folk for bruk og besittelse til eget bruk.

Som utredningen beskriver finnes det forskning fra andre land som viser at avkriminalisering i seg selv, ikke har medført økning av bruk. Konteksten er likevel forskjellig fra Norge og kan ikke garantere et likt resultat i vårt land. Stiftelsen CRUX mener at en slik tvil uansett må komme borgerne til gode. Det må være tungtveiende empiriske grunner til å straffe folk, og slike begrunnelser er ikke tilstede, ut fra tilgjengelig kunnskap.

«Jeg har ikke tall på hvor mange ganger jeg ble tatt for små brukerdoser, havnet i arresten for brukerdoser, eller i fengsel.. Jeg vet at tilrettelagt/ snarlig hjelp hadde forkortet mine år som rusavhengig».

(Sitat fra en medarbeider/deltaker i CRUX erfaringsnettverk)

Helmuth M. Liessem
Generalsekretær
Stiftelsen CRUX

Gitte Svennevig
Fagutviklingskonsulent
Stiftelsen CRUX